

Rasismeparagrafen

Stemmer stilnes av andres hat

Heidi Wittrup Djup*
psykologspesialist

Karl Eldar Evang
psykologspesialist

Nora Sveaas

Å beskytte ytringsfriheten, handler ikke om å beskytte retten til å omtale andre mennesker med devaluerende terminologi.

Carl Müller Frøland antyder i et debattinnlegg på Psykologtidsskriftet.no at vi er motstandere av en offentlighet der ulike mennesker interagerer og meninger brytes fritt. Selv om han tillegger oss meninger vi ikke har, setter vi pris på at han opprettholder diskusjonen rundt straffelovens §185.

Vi er sterke tilhengere av en fri meningsutveksling. I et demokratisk og trygt samfunn skal og må ytringsfrihet stå sterkt. Denne retten er beskyttet av Grunnloven. Hatytringer undergraver imidlertid den offentlige samtalen ved at enkeltpersoner og grupper unnlater å delta (jf. NIMs årsmelding 2018), noe som særlig rammer minoriteter (jf. LDOs rapport). Slik fører hatefulle ytringer i realiteten til at ytringsfriheten innskrenkes. Staten har ansvar for å tilrettelegge for et åpent og opplyst offentlig ordskifte (jf. Grunnloven §100 sjette ledd), og er forpliktet gjennom internasjonale menneskerettighetskonvensjoner (CRPD og CERD) til å beskytte utsatte grupper. Paragraf 185 er således viktig for å fremme et meningsmangfoldig og ansvarlig demokrati.

Domstolenes terskel for å dømme en ytring som ulovlig og straffbar er og skal være høy (se «Rettspraksis i hatkriminalitet»). Da en mann på en dagligvarebutikk ropte «Alle muslimer bør slaktes» til en kvinne med hijab og uttalte «Jeg hater alle muslimer», fant retten at ytringen var av «utelukkende sjikanerende karakter og fremsatt uten annet formål enn å uttrykke hat og forhånelse overfor fornærmede som muslim og muslimer som gruppe». I en annen sak der to menn ropte «Fucking muslims» og «Go back fucking terrorists» til to mørkhudede personer på en 7/11-kiosk, fant retten at uttalelsene var en «klar nedvurdering av de fornærmede ut fra deres etnisitet og religion» og at ytringene ikke ble fremsatt i en situasjon som ligger innenfor den kjerneverdi som ytringsfriheten skal beskytte. I en tredje sak kan vi lese at en kvinne, hvis far har afrikansk opprinnelse, ble omtalt som «frekke motbydelige halvape» og «jævla nigger» på sin Facebook-profil da det ble offentliggjort at hun ventet barn med en kjent norsk politiker. Igjen vurderte retten at ytringene var «en grov nedvurdering og hån av andres menneskeverd».

Det er slike eksempler vi finner blant domstolenes vurderinger. Noen dommer innbefatter også andre straffebestemmelser grunnet trusler eller atferd som rammes av annen lovgivning. Men det er disse hatefulle ytringene som er relevante i denne sammenheng.

Hatkriminalitet oppstår ikke i et vakuum, men motiveres av fordommer og devaluering av andres menneskeverd. Når spesifikke grupper plasseres nederst i et verdimeessig hierarki, kan hatytringer i sin ytterste konsekvens føre til grovere straffbare handlinger og vold (se bufdir.no). Muslimer, jøder, homofile, transpersoner, personer med funksjonsnedsettelse eller etnisk minoritetsbakgrunn utgjør grupper som gjennom historien har blitt forfulgt og utsatt for overgrep og menneskerettighetsbrudd.

De bør ha rett til ekstra beskyttelse. Paragraf 185 er en anerkjennelse av virkeligheten disse gruppene har levd og fremdeles lever i.

Vi har selv blitt utsatt for ubehagelige meldinger og kommentarer som følge av våre egne meningsuttalelser i offentligheten. Ugreit som det enn kan være, er det likevel noe vi må tåle. Folk har rett til å mene at vi er elitistiske, psykisk syke og hjernedøde landssvikere. Så lenge uttalelsene ikke går over i gjentatt trakassering, trusler eller innskrenker vår bevegelsesfrihet, er ikke dette straffbart. Ytringene vil heller ikke rammes av §185 fordi ingen av oss representerer grupper som trenger et ekstra vern. Vi representerer majoriteten og tilhører ikke grupper i samfunnet som har blitt forfulgt, diskriminert eller drept på grunn av hvem de er eller hva de tror på.

Det har jøder. Det har muslimer. Det har homofile og transpersoner. Og det er ikke over.

I helgen opplevde USA igjen masseskyting der gjerningspersonen hadde skrevet et manifest med høyreekstremistiske og rasistiske ytringer. Manifestet var inspirert av terroristen bak New Zealand-massakren som drepte 50 muslimer i bønn. I ulike kommentarfelt kan man se støtte til Breiviks ideologi.

Ikke sjeldent rapporteres det om grov vold og vandalisme rettet mot homofile – handlinger som er motivert av intoleranse og fordommer.

Slike hendelser er ikke vilkårlige og tilfeldige. De rammer ikke bare dem som er direkte berørt, men skaper utrygghet og frykt for alle dem som potensielt kan rammes. Vi må ta på alvor at enkelte minoriteter er mer utsatt. Vi må anerkjenne at voldelige hendelser også har sitt utspring i hva vi som samfunn tillater av hatefulle uttalelser.

Å beskytte ytringsfrihet, handler ikke om å beskytte retten til å omtale andre mennesker med devaluerende terminologi. En fiendtlig retorikk som øker risikoen for at spesifikke personer og grupper blir målskiver ene og alene på grunn av deres tro, utseende eller fungering, kan ikke forsvares i ytringsfrihetens navn.

Ord betyr noe. Paragrafen må bli.